

Ballett "Coppélia" vääril

Oli rõõm kaasa elada Tallinnas 28. septembril Léo Délibes'i balleti "Coppelia" pidulikult toimunud juubelietendusele, millega tähistati 80. aastat esimesest õhtut täitvast balletietendusest "Estonias".

Valges saalis olid sel puhul üles pandud paar stendi fotodega "Coppelia" etendustest läbi aastate. Arhivaar Vilma Paalma oli hoolikalt välja valinud kõige huvitavamad fotod teemal "Léo Délibes'i ballett COPPELIA "Estonia" laval 1922–2002."

Aukohal oli esimene kava-leht Viktorina Krigheriga, külalisesinemisele sõitnud Nõukogude baleriiniga, ja meestega kandvates osades: Agu Lüüdik (nukku armuv külapoiss Franz) ja Hugo Laur (nukumeister ise) ning Ants Jõgi.

Need oli draamanäitlejad, elava miimikaga kujud, kes oskasid laval liikuda. Agu (tolal Agathon) oli hiljem tuntud operetitäht. Näiteks oli ta tore Danilo "Löbusas leses", kuigi lauluhäält tal polnud.

Svanhilda-Coppelia külatüdruku topeltosas oli Viktorina.

Tema sõbrannasid kehas-tasid Emmy Holtz ja Lilian Looring, hiljem väljapaistva tähe ja esitantsija Robert Roodi partner.

Lavapilt oli kirev päikesepaisteline linnaväljak müstilise nukumeistri majaga paremal küljel.

Kohalik kriitika leidis imestades, et lavastus oli "ülatavalt professionaalne."

Mäletan, et lapsena nägin "Coppeliat" Riia ooperi laval Monte Carlo balleti külalisetendusena ja aastaid hiljem Stockholmi kuninglikus ooperis Ellen Raschiga peaosas. Ka siis oli esimene lavapilt kirev. Ja külapoiss naiivne, nukku elusaks neiuks pidav Franz. Aga lõpp oli ikkagi õnnelik. Ta pöördus pruudi juurde tagasi.

NUKUMEISTER Coppelius (Ervin Green) ja tema nukuk Olimpia (Eve Mutso) pärast juubelietendust.

(Foto: Karin Saarsen)

Nüüdseks on siis "Coppelia" uues versioonis läbinisti mustvalge ballett. Ainus erand on sillerdavas hõbeürbis Coppelia. Teda tantsis tõusev noor täht Eve Mutso nukulikult, kurjalt võrgutavalt, aga hingetult nagu roll seda ette näeb.

Libretto tugineb E. T. A. Hoffmanni jutustusele "Uneliivamees". See on sama saksa kirjanik, kelle lugude alusel Offenbach komponeeris ooperi "Hoffmanni lood" ja Tshaikovski oma balleti "Pähklipureja".

Nähtud juubelietendusel oli salakavala inimhingi püüdva Coppeliuse osas uus esitantsija Ervin Green läikivates pehmetes saabastes ja liubuvates nahkpükstes. Oma kõrge kuju ja pikkade jalgadega jättis ta mürise skorpionimulje, tekitades oma hiilivate liigutustega jäika õudust kohe esimeses etteastes.

Terve corps de ballet linnaelanikest, sõbrannadest ja sõpradest oli samuti mustvalges: eriti tüdrukud näisid mingi range internaatkooli kasvandikena oma pikkade kitsaste seelikute ja musta lipsuga valgete pluusidega. Nende robotlikke liigutusi jälgides ei saanud öieti aru, olid nad elavad inimesed või nukumeistri nähtamatuist niitidest tõmmatavad hingetud marionetid. Aga nad kõik olid seekord üllatavalt hästi trimmis. Kooskõlastatud tervikmetronoomi reguleeritud taktis.

Dirigendiks oli noor, aga juba mitmeid ballete nii kodulinna kui välismaal juhitanud Aivo Välja ("Anna Karenina", "Uinuv kaunitar", "Romeo ja Julia", "Pähklipureja"), kes esimakordselt ooperietenduse muusikalise juhina debüteeris sel hooajal "Estonias" Carl Orffi lühikompositsiooniga "Tark naine".

rikas 80. juubel Estonias

LAVAPILT nukumeistri kõrvitsakujulisest majast.

(Foto: Estonia arhiiv)

Balleti loojad, nagu mais edukalt esietendunud viiekümnendate aastate Sitsiiliasse ületoodud "Cassandra", olid jällegi itaallased.

Ära kasutades oma "La Scala" aega, on balletijuht Tiit Härm Tallinna toonud "värskeid tuuli". "Coppelia" siinse esietendus oli juba märtsis.

Koreograaf-lavastaja Mauro Bigonzetti, kes a. 1985 ja 1986 võitis preemia kui itaalia parim meestantsija, lõi oma esimese koreograafilise töö 1990. Ta on töötanud koos Toscana balletiga ja tuntud prantsuse balletmeisteri Roland Petit'ga.

Uus koreograafia klassikalisel balletil "Coppelia" valmis aastal 1994. Huvitav tegelane on külapoiss Franzi asemel naiivne poeet Nathanael (ülimalt usutav Vladimir Arhangelski) ja tema pruut Klara, väikese liblikkergelt tantsiskleva Eve Andre kehasuses, kes tööpoolest on loomulikult inimlik.

Üllatav on balleti traagiline lõpp, kui Olimpias pettunud poeet nukumeistri maja tornist väljaku kividele surnuks prantsatab. Ja Coppeliuse triumfeeriva irvitusega hingetu nukk üle öla pimedusse kaob. Tavaliselt on balletil *happy end*, kus nukk "sureb" ja külapoiss oma eksitusest aru saades oma pruudiga kokku jääb.

Maagilise tausta tervele balletile annavad Roomas sündinud kunstniku Maurizio Varamo (näeb välja nagu Luciano Pavarotti kaksikvend) lavapildid.

Varamo on oma rikkaliku loomingu hulgas teinud Mozarti "Figaro pulma", Rossini "Tuhkatriinu" kavandeid ja kunstiliselt juhatanud üht moefestivali a. 1994. Teda on inspireerinud kuulsad hollandlase Maurits Cornelis Escheri (1898–1972) graafika.

"Coppelia" arhitektoonilistes piltides on ühendatud kaks või enam perspektiivi, vaatepilt on kas ülevalt või alt. Coppeliuse kõrvitsakujuline või õigemini tohutu avatud silmana kujndatud linnamajade rägastiku sümbolne vaatluskoht on keskne rõdu.

Coppeliuse maja sisemus on nagu kobakas ilmaruumi õhulaev vaatega panoraam-aknast kuumaastikule ja teistele taevakehadele. Ja kolmanda vaatuses trepp, mis viib enesetapja torni, on nagu tohutu kellavärgi sisemus.

Ka valguskunstnik on itaallane, Carlo Cerri ja kostüümiloojad itaalia kodakondsusega Kristopher Miller ja Lois Swandale, kes töötavad Euroopa kuulsamates teatrites.

Lõpuks mõni sõna prantsuse heliloojast Léo Delibes'ist (1836–1891). Oma eluajal oli

ta edukas, kõrgetel ametikohtadel isiksus. "Coppelia" sai kohe esietendustel a. 1870 Pariisis hiigelmenu osaliseks ja selle triumf jätkus Londonis ja New Yorgis.

Delibes oli edukas ka oma balletiga "Sylvia" – jahihõnne jumalanna Diana nümfi lugu – ja laiemale publikule hästi tuntud eksootilise ooperiga "Lakmé" – india templitantsijanna armudraama.

Oma viimastel eluaastatel sai Delibes austuse ja lugupidamise osaliseks – ta valiti Kaunite Kunstide Akadeemia liikmeks.

Nüüd taas Estonias vaadatud "Coppelia" juubelietsenduse juurde. Pärast ovatsioone Rahvusoperi balletile, publiku trampimise ja suurtes lillesülemitega oli Talveaias kohvilaud hiigelbordiga.

Seal võis näha endisi "Estonia" tuntud nimesid nagu Helmi Puur, Tiiu Randviir, Aime Leis, Ülle Ulla, Elonna Spriit, Irina Härm ja paljusid teisi, loomulikult ka mehi ning praeguse koosseisu noori.

Mai Murdmaa oli kohal, kes "Estonias" on lavastanud "Coppelia".

Puudus *prima ballerina assoluta* Kaie Kõrb, kes samal ajal tantsis ühes Murdmaa lavastuses Tartu "Vanemuises".

Balletijuht Tiit Härm pidas kõigile tänukõne. Koosviimine laabus harmooniliselt rõõmsas meeleolus.

Uuele "Coppelia" lavastuse kriitika oli positiivne. Ka soome ajakirjandus mainis kiitvalt endust ja eriti noorte tõusvat taset.

Mul on peale nähtut raske uskuda kodumaa lehtedes avalikustatud enamiku balletitrupi, eesotsas Kaie Kõrbiga, pahameeletormi Tiit Härm vastu ja nõudmisi tema otsese lahkumise kohta.

Kõrvalseisjana ja "Estonia" kagu-aegse toetajana ei saa ega soovi allakirjutanu kommenteerida trupi viieteistkümnepunktilise süüdistust Tiit Härm vastu.

KARIN SAARSEN